

NACIONALINĖS MOKSLO PROGRAMOS „AGRO-, MIŠKO IR VANDENS EKOSISTEMŲ TVARUMAS“ PROJEKTO APIBENDRINTOS VERTINIMO IŠVADOS

Nacionalinės mokslo programos „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ projektą (toliau – Projektas) vertino du Lietuvos ir užsienio ekspertai ir pagal Projekto struktūrą pateikė siūlymus ir pastabas.

1. Programos tikslas ir uždaviniai.

1.1. Programos tikslas Projekte yra pateiktas gana aiškiai, tyrimų svarba ir būklė apibūdinta kokybiškai. Tyrimų uždaviniai persidengia. Pirmas programos uždavinys yra „Ištirti kaip klimato kaita ir kiti aplinkos streso veiksniai veikia agro- ir miško bei vandens ekosistemas, jų produktyvumą ir biologinę įvairovę“. Logiškiau klimato kaitą būtų įtraukti kaip vieną iš aplinkos streso veiksnių (kur įtraukti?). Antras programos uždavinys yra „Ištirti, kaip intensyvus išteklių naudojimas veikia agro-, miško bei vandens ekosistemas, nustatyti ilgalaikius tokio poveikio padarinius ir galimą žalą bei pasiūlyti priemonių tvarumui atstatyti“. Intensyvus išteklių naudojimas gali būti priskiriamas aplinkos streso veiksniams, todėl šiuos veiksnius reikėtų aiškiau atskirti ir atskyrimo priežastis išaiškinti. Siūloma pirmą uždavinį pateikti bendresnį, pavyzdžiui: Ištirti, kaip aplinkos streso veiksniai, tokie kaip klimato kaita ir intensyvus išteklių naudojimas, veikia agro-, miško bei vandens ekosistemas, jų produktyvumą ir biologinę įvairovę, nustatant ilgalaikius tokio poveikio padarinius ir ypatingai akcentuojant kompleksinį poveikių pobūdį. Antrą uždavinį rekomenduojama reformuluoti, keičiant jo pobūdį į taikomąjį: Nustatyti kompleksinio poveikio (klimato kaitos, išteklių naudojimo, antropogeninės kilmės cheminio streso) padarinius ir pateikti praktinių priemonių, konkrečių rekomendacijų bei gairių tvarumui ir produktyvumui atstatyti. Programos tikslas – kompleksiniais mokslo tyrimais gauti, išanalizuoti ir apibendrinti naujas mokslo žinias apie klimato kaitos ir ekosistemų išteklių naudojimo poveikį Lietuvos ekosistemoms, jų prisitaikymo prie kintančių klimato ir aplinkos sąlygų galimybes bei parengti gaires jų tvarumui kontroliuoti ir atstatyti, yra svarbus šiuolaikinėmis sąlygomis, kai reikia suderinti intensyvią žemdirbystės ir miškininkystės praktiką su biologinės įvairovės išsaugojimu.

2. Esamos mokslinių tyrimų būklės analizė.

2.1. Projekte nėra išplėtoti vandens ekosistemų tvarumo tyrimai. Reikėtų įtraukti daugiau eutrofikacijos ir cheminės taršos tyrimų. Klimato kaita ir intensyvus išteklių naudojimas ne visiškai atspindi ekosistemų degradacijos procesus ir mechanizmus. Netikslinga klimato kaitą tirti apsiribojant tik Lietuvos teritorija. Tai yra globalus reiškinys ir tyrimai turi lyginti Lietuvos ekosistemas su piečiau esančių šalių, pavyzdžiui, Lenkijos, Ukrainos ekosistemomis.

2.2. Projekte išsamiai išnagrinėta esama tyrimų būklė, nurodyta, kokius tyrimus reiktų išplėsti ir kokius Lietuvoje dar nevykdytus tyrimus pradėti. Analizuojant įvairias su ekosistemomis susijusias problemas, pabrėžiama išsamus ilgalaikių tarpdalykinių mokslinių tyrimų bei prognozių būtinybė. Tai leistų siūlyti efektyvesnes priemones atstatyti ir palaikyti įvairių ekosistemų tvarumą, nustatyti jų naudojimo principus ir sukurti modelius.

3. Programos įgyvendinimo priemonės.

3.1. Siūlymų ir pastabų nepateikta.

3.2. Kiekvienam uždaviniui numatyta po dvi priemones, apimančias visas agro-, miško ir vandens ekosistemų problemas, iškeltas analizuojant jų tyrimų būklę.

4. Programos įgyvendinimo priemonių vykdymo terminai.

4.1. Ekspertai siūlymų ir pastabų nepateikė.

4.2. Ekspertai siūlymų ir pastabų nepateikė.

5. Laukiami rezultatai, jų panaudojimo galimybės ir vertinimo kriterijai.

5.1. Tikimasi, kad programa taps fundamentinio mokslo proveržiu ir pateiks praktinio pobūdžio priemones ir rekomendacijas, skirtas ekosistemų integralumo atstatymui. Kompleksinis tyrimų pobūdis, besikeičiantys ir daugybiniai ekosistemas įtakojantys veiksniai yra svarbūs iššūkiams šiuos tyrimus atliekantiems mokslininkams ir nėra labai lengvai išsprendžiami.

5.2. Projekte pateikti laukiami rezultatai, numatytos jų panaudojimo galimybės bei vertinimo kriterijai. Svarbu tai, kad numatyta galimybė tyrimų rezultatais naudotis šalies valdymo institucijoms, žemės ūkio subjektams bei verslui, aukštųjų mokyklų studentams.

6. Programai ir jos uždaviniams vykdyti reikalingos lėšos ir jų šaltiniai.

6.1. Ekspertai siūlymų ir pastabų nepateikė.

6.2. Ekspertai siūlymų ir pastabų nepateikė.

7. Duomenys apie programos stebėsenos ir atskaitomybės mechanizmą

7.1. Ekspertai siūlymų ir pastabų nepateikė.

7.2. Ekspertai siūlymų ir pastabų nepateikė.
